

**VLAAMS VERBOND VAN HET KATHOLIEK
SECUNDAIR ONDERWIJS**

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

INTERNAATSWERKING

**Derde graad TSO
Derde leerjaar**

Lessentabel

Zie website: www.vvksso.be

INHOUD

blz.

AV Expressie Expressie- en animatietechnie- ken

Internaatswerking TSO 3de leerjaar van de 3de
graad

1	BEGINSITUATIE	4
2	ALGEMENE DOELSTELLINGEN	4
3	LEERPLANDOELSTELLINGEN	4
4	LEERINHOUDEN	4
4.1	Methodiek van het werken met grote groepen	4
4.2	Uitwerken en bespreken van diverse uitingsvormen en ontspanningsactiviteiten voor kinderen en jongeren	5
4.3	Uitwerken en bespreken van praktijksituaties	5
4.4	Geïntegreerde proef	6
5	METHODOLOGISCHE WENKEN	6
6	BIBLIOGRAFIE	6

1 **BEGINSITUATIE**

Van een toekomstig internaatsopvoed(st)er wordt verwacht dat hij/zij in staat is om een relatief grote groep kinderen en jongeren op een gepaste manier te animeren met leeftijdsadequate activiteiten.

De eventuele heterogeniteit in vooropleiding op het vlak van expressie- en animatietechnieken hoeft echter geen probleem op te leveren, evenmin als het aanwezige verschil in ervaring, motivatie, creatieve en expressieve aanleg en vaardigheid.

Het spreekt vanzelf dat in een heterogene leerlingengroep volgende twee lijnen steeds terug te vinden moeten zijn: introductie maar zeker ook uitbreiding daar het om een specialisatiejaar gaat.

2 **ALGEMENE DOELSTELLINGEN**

- Expressievormen kennen, kunnen hanteren en toepassen bij de diverse doelgroepen internen.
- Verdere ontwikkeling van de eigen expressieve, (re)creatieve en communicatieve mogelijkheden.
- Zich documenteren over de evolutie op het vlak van expressie-, animatie- en spelbegeleidingstechnieken en -programma's.

3 **LEERPLANDOELSTELLINGEN**

- Een eigen documentatiemap aanleggen.
- Openstaan voor het ludieke, de expressiviteit en creativiteit van jongeren en erop inspelen.
- Inzichten en vaardigheden aanwenden om (ook relatief grote groepen) jongeren uit te nodigen zich uit te drukken en uit te leven door middel van spel, dans, muziek maken/beluisteren, beweging, het werken met allerlei materialen; hen activeren, helpen kiezen en begeleiden; technieken en vaardigheden doorgeven aan jongeren.
- In overleg en samenwerking met verschillende partijen allerlei spelprogramma's, ontspanningsactiviteiten, vieringen ... plannen en organiseren.
- Van gedachten wisselen en reflecteren over het eigen optreden en functioneren tijdens het opbouwen en begeleiden van ontspanningsactiviteiten; omgaan met feed-back terzake.

4 **LEERINHOUDEN**

4.1 **Methodiek van het werken met grote groepen**

- beïnvloedende factoren, bijvoorbeeld groepssamenstelling, beschikbare ruimte en tijd
- de voorbereidingsfase
- de structurering van de uitleg
- het verloop
- de afwerking en de evaluatie
- begeleiding van leerlingparticipatie

4.2 Uitwerken en bespreken van diverse uitingsvormen en ontspanningsactiviteiten voor kinderen en jongeren

4.2.1 *HET SPEL*

- functie en belang van het spel voor kinderen en jongeren
- omschrijving van het spel
- bespreking van concrete spelvormen (zie ook beroepsgerichte psychologie over de spelontwikkeling)

4.2.2 *EXPRESSIEVORMEN EN -TECHNIEKEN*

Manuele expressie: een keuze uit

- textiele werkvormen: haken, breien, naaien en borduren, textielverwerking, applicatiewerk, weven, macramé, lappenpoppen en andere
- grafische technieken: pen, potlood, viltstiften ...
- collages met karton, papier, stof ...
- werken met hout en klei (of gelijkaardige materialen)
- applicatiewerk (collage): papier, stof, diversen
- werken met waardevol of kosteloos materiaal
- druk- en stempeltechnieken
- werken met papierdeeg en aanverwante materialen
- verftechnieken: vingerschilderen, sjabloneren
- vlechttechnieken: raffia, pitriet ...
- metaalbewerking: bijvoorbeeld koper emailleren
- werken met stoffen: bijvoorbeeld leder, vilt en andere
- andere

Dramatische expressie: componenten van de dramatiek en uitwerking in functie van hun toepassing bij internaatsopvoeding
een keuze uit:

- lichamelijke expressie:
onder meer mime, pantomime, choreografie, bewegingsexpressie met hulpmateriaal, diverse spelletjes en andere
- verbale expressie:
onder meer vertellen, poppenkast, gesprek (in relatie met andere lessen) en andere
- dramatiek:
onder meer samenspel, solospel, inleiding tot het opzetten van een toneelstukje, een sketch en andere

Muzikale expressie: een keuze uit

- bespelen van een of meer begeleidingsinstrumenten
- kennis van diverse liederen
- liederen zingen
- gebruik van audiovisuele middelen in de muziek
- betekenis van muziek voor het kind en de jeugdige
- combinatie van beweging met muziek/lied/klank - inleiding in de choreografie

4.3 Uitwerken en bespreken van praktijksituaties: naar keuze

- Uitwerken van grote activiteiten naar aanleiding van een bepaalde gebeurtenis: onder meer Kerstfeest, nieuwjaarsfeest, carnaval, Pasen, internaatsfuif, vrij podium, schoolfeest, uitstappen en andere

- Geleide activiteiten zoals:
 - georganiseerde spelen
 - expressie-activiteiten, bijvoorbeeld toneel-drama; groepswerken bij manuele expressie, bewegingsexpressie in groep en andere
- Uitwerken van hobbyclubs
- Film-, TV- en toneelbegeleiding (in relatie met het vak Nederlands)
- Project rond animatie-, bezigheids- en expressietechnieken waarin verschillende uitingsvormen geïntegreerd aanwezig zijn
- Andere

4.4 Geïntegreerde proef

5 METHODOLOGISCHE WENKEN

Dit vak is bij uitstek een vak waar "al doende" en napratend geleerd wordt. Een zo concreet en beroepsgericht mogelijke uitwerking van het leerplan is dus essentieel. Hiertoe kunnen onder meer volgende werkvormen aangewend worden:

- het zelf opbouwen en uitproberen/organiseren van activiteiten voor de klasgroep en op stage, gevolgd door bespreking;
- analyseren van gevalstudies en video-opnamen van het eigen bezigzijn;
- contacten met spelbegeleiders, animatoren, internaatsopvoeders ...
- bestuderen van vakliteratuur en bespreking ervan.

De leerinhouden en -volgorde geven alleen een richting aan. De uiteindelijke keuze van expressie-, ontspanningsbegeleidings- en werkvormen, van materialen en technieken zal ook worden bepaald door de beginsituatie en mogelijkheden van de leerlingen. De voorkeur dient echter uit te gaan naar topics en concretisaties die representatief zijn voor wat zich in de beroepsuitoefening voordoet. Deze keuze wil evenwel de initiatiefname en creativiteit van de toekomstige internaatsopvoeders niet beknotten. Niet het aantal vaardigheden en technieken is belangrijk maar wel de wijze waarop men ze als beroepskracht hanteert.

Het spreekt vanzelf dat in een heterogene leerlingengroep vormen van binnenklasdifferentiatie noodzakelijk zijn. De bedoeling van dit gedifferentieerd ervaringsleren is dat de leerinhoud door alle leerlingen als "nieuw/uitdagend" ervaren wordt en dat tegelijkertijd hun expressie-, animatie- en begeleidingsmogelijkheden effectief bevorderd worden.

Binnen de geïntegreerde proef dienen de vaardigheden verworven tijdens de lessen beroepsgerichte psychologie en expressie- en animatietechnieken, zeker hun plaats te krijgen. De proef kan tevens een manier zijn om de vaardigheden te evalueren.

6 BIBLIOGRAFIE

BOETES (red.), Activiteitenboek Spel en Sport. Nijkerk, Intro, 1989.

BOETES (red.), 800 tips voor spel en sport. Nijkerk, Intro, 1989.

BOMHOF, E., TROSSEL, H. Leren samenspelen. Een praktijkboek voor (groeps)opvoeders. Leuven, Amersfoort, Acco, 1989.

DEPLA (red.), Cahiers voor muzische vorming. Altiora, Averbode.

LETTANY, G., Spelend bewegen. Antwerpen, Chirojeugd Vlaanderen, 1982.

Muziekkanten. Antwerpen, Chirojeugd Vlaanderen, 1984.

VAN DWIJL, N. , Samenspel. Expressievormen voor kinderen met of zonder handicap. Maarn, Kultuurdienst, 1985 (5de druk).

INHOUD

blz.

PV + TV

Internaatswerking TSO 3de leerjaar van de 3de graad

1	INLEIDING	4
2	ALGEMENE VISIE OP DE SPECIALISATIEJAREN IN DE STRUCTUUR SECUNDAIR ONDERWIJS 1989	5
3	STUDIEPROFIEL 'INTERNAATSWERKING TSO'	7
4	RELATIE MET DE GEINTEGREERDE PROEF	8
5	ALGEMENE METHODOLOGISCHE WENKEN	8
6	LEERINHOUDEN, LEERPLANDOELSTELLINGEN EN METHODOLOGISCHE WENKEN	8
PV	<i>Praktijk Opvoedkunde</i>	9
PV	<i>Stages Opvoedkunde</i>	9
TV	<i>Opvoedkunde</i>	14
	Beroepsgerichte pedagogie	
TV	<i>Opvoedkunde</i>	19
	Beroepsgerichte psychologie	
TV	<i>Opvoedkunde</i>	22
	Internaatbeheer met inbegrip van deontologie	
TV	<i>Opvoedkunde</i>	24
	Theorie van de studiebegeleiding	
TV	<i>Opvoedkunde/Verzorging</i>	26
	EHBO - GVO	
7	BIBLIOGRAFIE	29

1 INLEIDING

1.1 Beroepsprofiel van de internaatsopvoed(st)er

Een internaatsopvoed(st)er moet aan de volgende eisen voldoen:

<ul style="list-style-type: none"> - <u>inzicht</u> in psychologisch/pedagogisch relevante thema's: THEORIE 	WETEN, KENNEN, INZIEN
<ul style="list-style-type: none"> - <u>handelen</u> vanuit de opgedane inzichten: PRAKTIJKgedeelte van de verschillende vakken, STAGES 	KUNNEN
<ul style="list-style-type: none"> - <u>persoonlijkheidskwaliteiten</u> zoals emotionele stabiliteit, zelfstandigheid, verantwoordelijkheid durven en kunnen nemen, flexibiliteit, enz.: PERSOONLIJKHEIDS- en ATTITUDEVORMING 	ZIJN

In de opleiding van de toekomstige internaatsopvoed(st)er moet de aandacht gaan naar vier te onderscheiden maar niet te scheiden polen:

- de taken die hij/zij later moet vervullen zowel in een internaat voor leerlingen uit het lager als uit het secundair onderwijs;
- de theoretische inzichten en de praktische vaardigheden die nodig zijn om deze taak te vervullen;
- persoonlijkheidskwaliteiten noodzakelijk voor professioneel vaardig gedrag;
- als beginnend beroepsbeoefenaar functioneren in het arbeidsveld.

1.2 Studieprofiel: De vier bovengenoemde polen bepalen uiteraard de inhoud van dit 3de leerjaar van de 3de graad 'Internaatswerking TSO'

Voorziene vakken in het 3de leerjaar van de 3de graad

1 BEGELEIDINGSTAKEN

- 1.1 Religieuze begeleiding
- 1.2 Studiebegeleiding
- 1.3 Ontspanningsbegeleiding

- 1.4 Gezondheidsbevordering, preventie van en eerste opvang bij ongevallen of ziekte

2 INZICHTEN

- 2.1 Psychologische en pedagogische fundering van de aanpak
- 2.2 Inzicht in de onderwijsstructuur en juridisch relevante themata met betrekking tot internaatsbeheer
- 2.3 Inzicht in de rechten en plichten van de internaatsopvoed(st)er

3 PERSOONLIJKHEIDSKWALITEITEN

4 BEROEPSERVARING

- 1.1 Godsdienst en pastorale animatie
- 1.2 Theorie van de studiebegeleiding
- 1.3 Expressie- en animatietechnieken, Lichamelijke opvoeding en sport
- 1.4 Eerste hulp (EHBO), Gezondheidsopvoeding en -voorlichting (GVO)

- 2.1 Beroepsgerichte psychologie
Beroepsgerichte pedagogie
- 2.2 Internaatsbeheer
- 2.3 Deontologie en aspecten van recht

- 3 Persoonlijkheidsvorming en ontwikkeling van de beroepshouding komen in alle vakken aan bod

- 4 Praktijk en stages

1.3 Beginsituatie

Dit leerplan sluit aan op de leerinhouden en doelstellingen van het 1ste en het 2de leerjaar van de 3de graad 'Bijzondere jeugdzorg TSO'.

Leerlingen kunnen echter ook uit de overeenstemmende studierichtingen vermeld in de specifieke omzendbrief afkomstig zijn. Zij zullen eventueel bepaalde achterstanden zo snel mogelijk moeten inhalen.

2 ALGEMENE VISIE OP DE SPECIALISATIEJAREN IN DE STRUCTUUR SECUNDAIR ONDERWIJS 1989

2.1 Inleiding

Tijdens het schooljaar 1994-1995 bereikte de eenheidsstructuur het 2de leerjaar van de 3de graad. De studierichtingen TSO kregen in de 3de graad een geactualiseerde of een vernieuwde inhoud. Vanzelfsprekend hebben inhoudelijke aanpassingen aan de 3de graad gevolgen voor de op de 3de graad aansluitende specialisatiejaren.

In de sectoriële commissies van de VLOR werd nagegaan in welke mate het aanbod van specialisatiejaren moest worden aangepast, rekening houdend met de hieronder vermelde en op het TSO gefocuste visie-tekst. Dat resulteerde in een reeks adviezen voor schrapping, naamwijziging, actualisering en toevoeging van 3de leerjaren van de 3de graad.

2.2 Het concept van 3de leerjaren van de 3de graad TSO

2.2.1 *SPECIALISATIEJAREN TSO*

Specialisatiejaren TSO zijn een verdieping van een bepaald onderdeel van de leerstof van de 3de graad. Zij hebben een rechtstreekse koppeling naar tewerkstelling in bedrijven of instellingen. Zij bouwen voort op de kennis die de leerlingen verworven hebben in de 3de graad. De specialisatiejaren kunnen wel vrij eng of vrij breed zijn.

De link naar tewerkstelling heeft belangrijke kwalitatieve consequenties. Die hogere kwaliteitseisen passen trouwens in een maatschappelijke tendens om in algemene zin hogere opleidingsvereisten te stellen. De 3de leerjaren van de 3de graad kunnen in een aantal sectoren een middel zijn om daaraan te gemoet te komen.

Door het volgen van een 3de leerjaar van de 3de graad (en de erin opgenomen stages of andersoortige aanwezigheid in bedrijven) hebben de afgestudeerden een grotere kans op tewerkstelling of krijgen zij grotere troeven op de arbeidsmarkt.

Specialisatie is een rekbaar begrip. De specificiteit zal gedeeltelijk afhankelijk zijn van de betreffende (deel-)sector. De kwalitatieve invulling van 3de leerjaren van de 3de graad moet geregeld door de sectorcommissies worden geëvalueerd. De hoge kwaliteitseisen vragen op hun beurt adequate uitrusting en goed voorbereide lesgevers.

Men moet hieruit afleiden dat de specialisatiejaren niet voorbereiden op het hoger onderwijs. Ze hebben dus als doelpubliek "finalisten van het secundair onderwijs". Dit belet niet dat een leerling toch de smaak voor het hoger onderwijs in zo'n jaar zou te pakken krijgen. Een belangrijke doelstelling, zo niet de belangrijkste, is in ieder geval jonge mensen een betere instap in de tewerkstellingswereld verzekeren.

Negatief kunnen we het zo stellen: de specialisatiejaren kunnen geen heroriënteringsfunctie hebben. Dit laatste veronderstelt immers dat de leerlingen in dit leerjaar met een ander beroepsprofiel zouden kennis maken. Deze leerjaren kunnen ook geen actualiseringsfunctie hebben in opgedane kennis. Het zou ongerijmd zijn verouderde technieken te gebruiken in de 2de en de 3de graad om in het 3de leerjaar van de 3de graad dan alle nieuwe technologieën aan te leren. Zowel de heroriëntering als de actualisering horen normalerwijze thuis in het gewone deeltijds volwassenenonderwijs of onderwijs voor sociale promotie.

Specialisatiejaren kunnen tenslotte ook geen vervolmakingsfunctie vervullen. Hierdoor zouden we erkennen dat de eigenlijke studieduur van het secundair onderwijs zeven leerjaren omvat. Dit mag nooit de bedoeling zijn. De vormingscyclus moet "afgerond" zijn op het einde van het 2de leerjaar van de 3de graad.

2.2.2 *SAMENWERKING MET DE SOCIALE PARTNERS*

Uit de omschrijving van de specialisatiejaren TSO hierboven is zo af te leiden dat de opleiding realiteitsnabij hoort te zijn, dat de opbouw van een nieuw specialisatiejaar in nauw overleg dient te gebeuren met de sociale partners. Er valt in dit verband een behartenswaardige tendens waar te nemen om de betrokkenheid van onderwijsverstreckers, overheid en sociale partners vast te leggen in een convenant. In ieder geval moet het mogelijk zijn met de sociale partners tot hechte samenwerkingsverbanden te komen, moeten meer projectmatige co-financieringsprojecten gerealiseerd kunnen worden.

De samenwerking met de sociale partners heeft voor de specialisatiejaren belangrijke gevolgen:

- de klemtoon komt veel meer dan vroeger te liggen op "specialisatie". Dit zal enerzijds de kwaliteit van deze 3de leerjaren van de 3de graad opvoeren;

- de klemtoon ligt ook uitdrukkelijk op de tewerkstelling. Dit wil zeggen dat deze specialisatiejaren realiteitsnabij moeten uitgewerkt worden in samenwerking met bedrijven en instellingen. Deze samenwerking mag zich niet beperken tot de technische, praktische of kunstvakken, maar ook de algemene vakken moeten meer dan vroeger ook in dit teken staan;
- op basis van de band met tewerkstelling en het realiteitsnabij leren zal reëel contact met bedrijven en instellingen in de regel meer dan wenselijk zijn. Dit kan zich onder meer vertalen in kort- en langlopende stages. Er kan worden overwogen voor bepaalde jaren formules van alternerend leren te bekijken, van opleidingen in duale vorm. Dat vereist dan wel een uitstekende begeleiding, ook op pedagogisch-didactisch vlak, op de werkvloer;
- tot op heden werd de idee van een spreiding in de tijd van specialisatiejaren nog niet gerealiseerd. Als de vrijgekomen tijd wordt ingevuld met regulier werk (en verloning) kan deze mogelijkheid overwogen worden. Als werksituatie en studies bij elkaar aansluiten, komt men tot een goede constructie. Na het beëindigen van het specialisatiejaar (b.v. twee jaar) zou de jongere mogen verwachten aan een full-time job te geraken. (Hier komt men dicht bij het domein van het deeltijds volwassenenonderwijs, zeker als men ook een modulaire opvatting van specialisatiejaren zou overwegen. Hierover moet alle overleg nog plaatsvinden.)

Tot hier de visietekst van de VLOR Afdeling TSO-BSO.

3 STUDIEPROFIEL 'INTERNAATSWERKING TSO'

3.1 Eigenheid

In het theoretisch gedeelte van de opleiding zijn vooral volgende vakken van belang: pedagogiek, studiebegeleiding, psychologie (hoofdzakelijk ontwikkelingspsychologie met accenten naar de puberteit en de adolescentie), expressie en animatie.

De leerlingen moeten hierbij volgende vaardigheden verwerven:

- bewust hanteren van een aantal waarden en normen in de opvoeding/begeleiding van de hen toevertrouwde leerlingen;
- zelfstandig kunnen hanteren van een relatief grote groep leerlingen. In tegenstelling tot de gehandicaptensector en de bijzondere jeugdzorg is de opvoed(st)er verantwoordelijk voor groepen van 30 tot 60 (en soms meer) internen;
- sociaal en communicatief vaardig zijn in de omgang met internen, collega's, leraren, directie en ouders;
- internen begeleiden op het vlak van hun studies (studiebegeleiding, leren leren) individueel en in groep. Studietijd zinvol organiseren rekening houdend met de groeiende zelfstandigheid van de internen naarmate ze ouder worden;
- plannen, organiseren en uitvoeren van zinvolle onspanningsactiviteiten voor relatief grote groepen;
- streven naar een gezagsvolle en pedagogisch verantwoorde opvoedings- en begeleidingsstijl. In dit verband is het belangrijk te kunnen samenwerken in teamverband (collega's internaatsopvoed(st)ers, internaatsbeheerder, schooldirectie);
- individuele begeleiding opnemen van internen met persoonlijke, psycho-sociale en emotionele problemen. Voeren van een helpend tweegesprek: actief luisteren, erkenning geven, perspectieven aanreiken, bemoedigen.

3.2 Specialisatie

Het specialisatiekarakter van de richting ligt in het leren werken met grote groepen, dit met een opvoedende taak. In die zin is dit een specialisatiejaar zoals bedoeld in de in het punt 2 geformuleerde visie.

3.3 Realiteitsnabijheid

Afgestudeerden gaan werken als opvoed(st)er in schoolinternaten verbonden aan scholen voor gewoon secundair onderwijs (uitzonderlijk in onderwijsinstellingen voor basis- en hoger onderwijs). De doelgroep: leerlingen van 12 tot 18 jaar. In de praktijk stellen we vast dat afgestudeerden met het kwalificatiegetuigschrift Internaatswerking even goed terecht kunnen in residentiële voorzieningen voor gehandicaptenzorg en de bijzondere jeugdzorg.

Internaatswerking is een praktijkgerichte opleiding: praktijk in het internaat verbonden aan het opleidingsinstituut en daarnaast acht weken stage in een ander schoolinternaat.

4 RELATIE MET DE GEÏNTEGREERDE PROEF

De wettelijke en reglementaire basis voor de geïntegreerde proef is te vinden in:

- het besluit van de Vlaamse Executieve van 13 maart 1991 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs;
- de ministeriële omzendbrief SOZ(91)7 van 3 mei 1991 met betrekking tot de structuur en de organisatie van het voltijds secundair onderwijs.

Het VVKSO, Guimardstraat 1, 1040 Brussel, publiceerde in verband met de geïntegreerde proef reeds volgende uitgaven:

- mededeling van 6 mei 1994 betreffende "De geïntegreerde proef" (Kl.50.01.03);
- mededeling van 22 november 1994 betreffende "De geïntegreerde proef - aanvulling vademecum" (Kl.50.01.03).

Voor de 3de leerjaren van de 3de graad zal later een speciale publikatie volgen. Toch moet men bij de toepassing van de leerplannen tijd voorzien voor een zinvol opgebouwde proef.

5 ALGEMENE METHODOLOGISCHE WENKEN

- Voor alle vakken geldt dat actieve werkvormen de voorkeur genieten op het klassieke doceren. In functie van het latere beroep en de leeftijd van de leerlingen mee in acht genomen, is het noodzakelijk dat zij actief betrokken worden bij het verstrekte onderwijs en voldoende kansen krijgen om zelfstandig - alleen of in groep - te werken.
- Vakken van het studierichtingsgedeelte zitten inhoudelijk in elkaar verweven. Daarom is het essentieel dat leraars goed met elkaar (leren) samenwerken, onderling afspraken maken. Zonodig kan gezocht worden naar bepaalde vormen van integratief onderwijs: thema-dagen, projectonderwijs ...
- Algemene vakken worden zoveel als mogelijk vertaald naar het werkveld van de opvoed(st)er in een schoolinternaat. Uiteraard moet elke aanknopings- of verwijzing naar de praktijk zinvol zijn. In die zin is overleg met de leraars TV- en PV-vakken erg aan te bevelen.
- Daar het om een specialisatiejaar binnen het TSO gaat, moeten de wetenschappelijke fundering en het inzichtelijk werken zeker voldoende aandacht krijgen.

6 LEERINHOUDEN, LEERPLANDOELSTELLINGEN EN METHODOLOGISCHE WENKEN

PV	Praktijk Opvoedkunde
-----------	-----------------------------

6 u./w.

PV	Stages Opvoedkunde
-----------	---------------------------

6 u./w.

1 BEGINSITUATIE

Praktijkopleiding in de vorm van praktijk en/of stage is nieuw voor een aantal leerlingen. Inzake leerervaring, maar ook op het vlak van motivatie, belangstelling en verwachtingen kunnen er dus verschillen zijn. Alle leerlingen nemen evenwel deel aan dezelfde voorbereidingsactiviteiten.

2 ALGEMENE DOELSTELLINGEN

De leerlingen voorbereiden op de intrede in het beroepsleven, meer bepaald in schoolinternaten, primeert. Dit zien wij vooral als de taak van de afgestudeerde internaatsopvoed(st)er: dat hij/zij in staat is om alleen en in teamverband en binnen de grenzen van de beroepsbevoegdheid, samen te leven met de internen en in te staan voor hun dagelijkse begeleiding en opvang. Ook moet hij/zij het administratief werk dat inherent is aan het beheer van een schoolinternaat kunnen verzekeren.

Door zijn/haar functie oefent de internaatsopvoed(st)er een belangrijke invloed uit op het welzijn en de persoonlijkheidsvorming van de jongeren. Zijn/haar instelling en interpersoonlijke houding werken door in het opvoedingsgebeuren. Ook de persoon zelf is een belangrijke factor, wat onder meer naar voren komt in de dimensie 'echtheid'.

Naast het bijbrengen van kennis en kunde moet de praktijkopleiding dus ook een stuk persoonsvorming en maatschappelijk-sociale vorming beogen.

3 LEERPLANDOELSTELLINGEN EN LEERINHOUDEN

Volgende praktijk- en stagedoelstellingen zijn richtinggevend tijdens het functioneren in het arbeidsveld.

De leerling-stagiair(e) kan:

- Met betrekking tot het optimaal benutten van de praktijk- en stageleertijd:
 - de binnenschools aangeleerde inzichten, vaardigheden, waarden en houdingsaspecten inoefenen en toetsen aan de beroepsrealiteit
 - zich inzetten om bij te leren tijdens het uitwerken van stage(schrift)opdrachten en het maken van stageverslagen
 - de geboden kansen aangrijpen om nieuwe ervaringen op te doen
 - klachten en ervaren problemen benoemen, afbakenen en een bijdrage leveren tot mogelijke oplossingen
 - (bijkomende) informatie inwinnen, ordenen, verwerken
- Met betrekking tot het werken aan de eigen persoon en beroepshouding met de bedoeling een stabiele referentiefiguur voor de jongeren te zijn:
 - essentiële persoonlijke kwaliteiten, houdingsaspecten, waarden en normen zoals openheid en begrip voor, geven om, aanvaarden, aanvoelen, opmerkzaamheid, inzet, geduld, respect, zichzelf zijn, de zaken stellen zoals men ze ziet, volhouden, enthousiasme, vitaliteit, waardering/tevredenheid uiten, aanpassingsvermogen, assertiviteit ... (verder) ontwikkelen en integreren in de eigen opvoedingsstijl
 - de eigen interpersoonlijke houding kritisch benaderen en stilstaan bij de effecten ervan op de jongeren
 - de houdingsaspecten en de persoonsvariabelen die ongunstig inwerken op de opvoeding

- onderkennen en bespreekbaar maken
 - investeren in het vergroten van het persoonlijk draagvlak en de maatschappelijke weerbaarheid
- Met betrekking tot de eigen leefgroepwerking:
 - de menselijke verhoudingen in groepen en het functioneren van groepen observeren, analyseren en erover rapporteren
 - hieruit conclusies trekken met betrekking tot interventie, beïnvloeding en hantering van processen en interacties
 - durven optreden ook in een relatief grote groep
 - zinvol en doeltreffend reageren op onvoorziene gebeurtenissen en de groep in de hand houden
 - specifieke leefgroeproblemen en conflicten methodisch aanpakken
 - zich hervatten na een moeilijk moment
 - zonder de groep uit het oog te verliezen aandacht hebben voor elk groepslid
 - Met betrekking tot het werken in teamverband:
 - gespreks- en vergadertechnieken, omgangs-, observatie- en rapportagevaardigheden efficiënt aanwenden
 - zich houden aan afspraken, stipt en loyaal zijn
 - collegiaal zijn, waardering uiten, zelf het initiatief tot contact nemen
 - een eigen standpunt/visie durven verwoorden
 - collega's informeren, voorstellen doen bij het plannen en voorbereiden van activiteiten
 - omgaan met opmerkingen, kritiek en terugkoppelingsinformatie
 - Met betrekking tot de individuele begeleiding:
 - gevoelens, spanningen, moeilijkheden, conflicten die zich interindividueel voordoen, opmerken, bespreekbaar maken, en vanuit een ontwikkelingsbevorderende opstelling erop reageren
 - methodisch aan individuele studiebegeleiding doen
 - een helpend/probleemoplossend gesprek voeren
 - voorlichtings- en instructievaardigheden aanwenden
 - de zelfstandigheid en redzaamheid evenals het probleemoplossingsvermogen van de jongere stimuleren
 - Met betrekking tot de studie- en ontspanningsbegeleiding:
 - zich ongedwongen en actief inleven in het spel, de activiteiten en bezigheden van de jongeren
 - enthousiasme en activering bereiken in de groep, maar ook bijdragen tot een sfeer van rust en studie
 - zelfstandig en in teamverband (groeps)activiteiten plannen, voorbereiden en uitvoeren
 - activiteiten aanpassen aan de karakteristieken van de doelgroep/de noden van het ogenblik
 - (mede)instaan voor het toezicht (op de speelplaats, tijdens de maaltijden, studieperioden, bibliotheekbezoek, busvervoer, bij het slapengaan ...)
 - Met betrekking tot gezondheidsbewaking en -bevordering:
 - aandacht opbrengen voor de behoefte van jongeren aan veiligheid, gezondheid en welzijn, gezelligheid en nestwarmte
 - hinderlijke en/of gezondheidsbedreigende milieufactoren opmerken, verhelpen/signaleren
 - spontaan zorgen voor orde, netheid, gezellige huiselijkheid en de jongeren hierbij betrekken
 - preventieve en eerstehulpmaatregelen treffen
 - risico- en probleemgedrag herkennen en bespreekbaar stellen in het team om zo tot een oplossing te komen
 - een aantal begeleidings- en hulpverleningsinstanties kennen
 - Met betrekking tot het functioneren van het schoolinternaat:
 - de taken die verband houden met het beheer van het schoolinternaat toelichten en ter harte nemen
 - Met betrekking tot het functioneren in een arbeidsorganisatie:

- de positie van stagiair(e) vergelijken met die van de werknemer
- informatie inwinnen met betrekking tot de organisatiestructuur, de doelstellingen, de instellingsfilosofie en -cultuur, de rechten en plichten van de internen en de werknemers en omtrent de functioneringswijze van de stageplaats
- gegevens verzamelen en analyseren omtrent de werkverdeling en samenwerking binnen het opvoedersteam, het informatie- en communicatiesysteem evenals de administratieve voorzieningen ten behoeve van de coördinatie en continuïteit
- vanuit de gewenste beroepshouding werken
- discreet zijn en zich houden aan de zwijgplicht
- verantwoordelijkheid opnemen en binnen de grenzen van de stage-overeenkomst, de aansprakelijkheid voor het eigen professioneel gedrag aanvaarden

4 METHODOLOGISCHE WENKEN

4.1 Voorwaarde tot organisatie

Raadpleeg SOZ(91)15 van 10 juli 1991, § 2 omtrent:

- het stagereglement;
- de verwantschap tussen stagegever en stagiair(e).

4.2 Vorbereiding

4.2.1 *TYPE STAGE: BLOKSTAGE*

- Rekening houdend met het specifieke karakter van de opleiding, biedt een langere stage de leerling de mogelijkheid op een effectieve en efficiënte wijze de eigen persoonlijkheid te vormen en essentiële houdingsaspecten te integreren.
- Een langdurige confrontatie met fenomenen zoals samenwerking, zich assertief opstellen tegenover medewerkers, het daadwerkelijk moeten aanpakken van begeleidingsproblemen zal in hoge mate schijngedrag beperken.
- Zinvol eigen initiatief is slechts mogelijk nadat men grondig de stageplaats en de groep jongeren heeft leren kennen.
- Het werken in een continu systeem is in de beginfase een moeilijkheid voor de meeste leerlingen. Enkel op deze wijze kunnen zij tenvolle participeren aan het arbeidsgebeuren en intensief kennismaken met alle fundamentele facetten van het beroepsprofiel.
- De begeleiding vanuit de school en vanuit het stage-oord krijgt meer kans. Er kan vaker en intensiever geëvalueerd en bijgestuurd worden.

4.2.2 *PRAKTISCHE VOORBEREIDING*

Dit is hoofdzakelijk het werk van de stagebegeleider(s), voor bepaalde aspecten in samenspraak met de stagementor(en).

- Men dient tijdig duidelijke afspraken te maken in verband met:
 - de beoogde stagedoelen;
 - de leer- en werkopdrachten nodig om deze vooropgestelde stagedoelen te helpen realiseren, rekening houdend met het geleidelijk opvoeren van de moeilijkheidsgraad;
 - de evaluatie(s).

- Raadpleeg SOZ(91)15 dd. 10 juli 1991 § 3, in verband met het stageregister.
- Naast het register van de stagebezoeken dat een doorlopend karakter heeft, wordt op de school een algemeen stagedossier per schooljaar bijgehouden.

4.2.3 *VOORBEREIDEN VAN DE LEERLINGEN OP DE STAGE*

- Door de school worden voor elke stagiair(e) in het individueel stagedossier de vereiste documenten gebundeld (SOZ(91)15 dd. 10 juli 1991 § 3).
- Naast de onderwijsinhoudelijke informatie moeten de leerlingen ook inlichtingen krijgen over hun stageplaats.
- Bezoeken aan de stageplaats en het maken van duidelijke afspraken met de stagegever of de stagementor, waarbij de stagiair(e) actief betrokken is, zijn zeer belangrijk in de stagevoorbereiding. Deze afspraken betreffen:
 - de contactpersonen op de stageplaats, de stagementor;
 - de werkuren;
 - de verplaatsing;
 - het zich melden bij aankomst/vertrek en bij afwezigheid;
 - speciale eisen in verband met kleding, schoeisel, kapsel ...
 - algemene regels in verband met hygiëne en orde.

De stagebegeleider kan de stagiair(e) een formulier bezorgen waarin deze afspraken worden genoteerd.

4.3 **Stagebegeleiding**

De stagebegeleid(st)er en de stagementor verzekeren samen de werk- en methodische begeleiding. Beide moeten erover waken dat de essentiële aspecten van het beroep voldoende frequent en diep bestudeerd worden. Zij zullen de integratie van het reeds gekende in nieuwe situaties en de transfer bewust stimuleren. Zij mogen niet enkel oog hebben voor uitvoeringsgedrag en het inslijpen van geïsoleerde gedragspatronen. Ook cognitieve en perceptuele vaardigheden, beslissings- en probleemoplossingsstrategieën moeten systematisch aangeleerd worden.

- Geregelde stagebezoeken laten de stagebegeleider toe de vorderingen van de stagiair(e) op te volgen en eventueel nieuwe afspraken te maken met de stagementor en de stagiair(e).
- Het aantal stagebezoeken kan worden bepaald door:
 - de aard van de stage (bijvoorbeeld een beginnende stagiair(e) vraagt meer begeleiding);
 - het verloop van de stage: een stage die problematisch verloopt wordt uiteraard heel direct opgevolgd en vraagt dus ook meer stagebezoeken;
 - het aantal ingerichte uren stageleraar.
- De directe werkbegeleiding wordt vooral uitgevoerd door de stagementor.

4.4 **Stage-evaluatie**

- Evaluatieschema's moeten worden gebruikt als begeleidingsinstrumenten. Ze dienen gericht te zijn op de realisatie van een doorlopende geïntegreerde evaluatie van de vorderingen van de stagiair(e). Indien men vaste beoordelingspunten als richtsnoer hanteert, dan dienen alle bij de stage betrokken partijen op de hoogte te zijn van deze zo concreet mogelijk omschreven items. Voor de inhoudelijke opvulling ervan moeten telkens de stagedoelen geraadpleegd worden.

- De tussentijdse evaluatie moet ruimte bieden om naast het waarde-oordeel suggesties te geven ter bevestiging en verbetering van het leren. Het invullen gebeurt liefst door de stagementor en de stagebegeleider samen in aanwezigheid van de stagiair(e). Het is immers noodzakelijk dat de leerling tijdig deze terugkoppelingsinformatie ontvangt. Het is ook wenselijk dat de stagiair(e) telkens (vooraf en los van de mentor) een zelfevaluatie maakt.
- Het waarde-oordeel over het bereikte verwerkings- en beheersingsniveau van de stagiair(e) op het einde van de stageperiode, moet gebaseerd zijn op de bevindingen van de stagementor en stagebegeleider en op de mondelinge/schriftelijke evaluatie van de voorbije stageperiode door de stagiair(e).
- Het stageschrift geeft een globaal beeld van het stagegebeuren. Het laat evaluatie toe van het bevattingvermogen van de stagiair(e), van zijn zelfvormingsvorderingen en van zijn stage-instelling, onder meer via de geformuleerde appreciatie over de stage. Het stageschrift is dus tevens een evaluatie-instrument.
De stageschriftgegevens mogen geen elementen bevatten die de belangen van de stagegever zouden kunnen schaden. De stagiair(e) moet gewezen worden op het beroepsgeheim dat niet geschonden mag worden. Daarom worden alle documenten en verslagen in verband met de stage in de school bewaard en worden de toespelingen op personen onherkenbaar gemaakt.
- Het verzamelen van relevante informatie als middel tot bijsturing van het onderwijs- en begeleidingsproces kan onder meer gebeuren:
 - via stagebespreking tussen de bij de stage betrokken partijen;
 - via de schriftelijke neerslag van de stage-ervaringen van de stagiair(e).

Uit de gedachtenwisseling en schriftelijke gegevens kunnen suggesties groeien inzake wijzigingen die aan de organisatie en de uitvoering van de stage zouden moeten worden aangebracht ten bate van het leren van de stagiair(e).

5 DE STAGE ALS ONDERDEEL VAN DE GEÏNTEGREERDE PROEF

De evaluatie van de stage en het stagerapport dienen in belangrijke mate in overweging genomen te worden bij de deliberatie over het al dan niet slagen voor de geïntegreerde proef, wat op zijn beurt een belangrijk onderdeel vormt bij de eindevaluatie over het geslaagd zijn over het geheel van de vorming.

1 BEGINSITUATIE

De grootste groep leerlingen werd reeds geconfronteerd met de grondbeginselen van de opvoedkunde, hetzij in hun vooropleiding, hetzij in het kader van een of andere vorm van jeugdwerking, zeker vanuit hun gezinssituatie.

De beroepsgerichte dimensie van het vak en de geïndiceerde doelgroepen zijn echter nieuw voor iedereen. Met de eventuele heterogeniteit in vooropleiding, motivatie en ervaringen dient rekening te worden gehouden bij de uitwerking van de respectievelijke thema's.

2 ALGEMENE DOELSTELLINGEN

De eisen die het internaat stelt als pedagogisch milieu, staan centraal in dit vak.

De internaatsopvoed(st)er moet:

- op een pedagogisch verantwoorde en gezagsvolle wijze weten om te gaan met een relatief grote groep leerlingen;
 - openstaan voor concrete opvoedkundige problemen die zich aandienen vanuit het individu en/of de groep, ze onderkennen en durven en willen aanpakken;
 - concrete begeleidingsmogelijkheden zelf uitwerken, bespreken en toetsen aan de praktijk;
 - inzicht ontwikkelen in de eigen persoon, in het functioneren als internaatsopvoed(st)er en in de manier waarop men overkomt bij anderen (internen, collega's, directie, ouders ...);
 - kunnen omgaan met feed-back terzake;
 - kinderen en jongeren helpen:
 - bij het verwoorden van de problematiek;
 - tot inzicht te komen in hun eigen gedrag;
 - gedragsalternatieven te vinden;
 - door hen te stimuleren tot communicatie, autonomie en verantwoordelijkheidszin.
- De theorie met betrekking tot 'counseling' en probleemoplossende gesprekken zal zowel bij persoonlijkheids- en gedragsproblemen als bij de studiebegeleidingsopdracht van de toekomstige internaatsopvoed(st)er diensten bewijzen;
- zich documenteren over evoluties op het vlak van beroepsgerichte pedagogie.

Het onderdeel methodologie beoogt onder meer het leren

- observeren, registreren en interpreteren;
- rapporteren aan en samenwerken met collega's, directie, ouders, begeleidings- en hulpverleningsdiensten voor jongeren;
- werken aan de eigen persoon en beroepshouding.

3 LEERPLANDOELSTELLINGEN

3.1 Wat is opvoeden?

De wezenskenmerken van het verschijnsel opvoeding opsommen en definiëren.

Algemeen aangeven waarom opvoeding noodzakelijk is voor een menselijke ontwikkeling.

Het algemeen opvoedingsdoel aangeven en definiëren.

3.2 Opvoedingsstijlen

Voor- en nadelen van bepaalde opvoedingswijzen geven.

Motiveren van de eigen visie en openstaan voor de mening van anderen.

Kritisch doornemen van lectuur in verband met verschillende visies op opvoeding/begeleiding.

3.3 Opvoedingsmilieus

Functies van het hedendaagse gezin benoemen en definiëren.

Opgeven gezinstypes omschrijven. Voor- en nadelen van bepaalde types aangeven.

Vanuit pedagogisch standpunt verschilpunten aangeven tussen: gezin versus school, gezin versus internaat, school versus internaat.

De eigenheid van de 'peer-group' onderkennen.

3.4 Analyse van enkele problematische opvoedingssituaties naar keuze

Enkele opvoedingssituaties analyseren. De vraagstelling/probleemstelling onderkennen en weten hoe men, op een verantwoorde manier kan reageren in de behandelde situaties (Wat? Waarom? Hoe?).

Bepaalde verschijnselen/problemen uit de praktijk of stages zelf aanbrenen en - alleen of met andere leerlingen - aanpakken volgens de principes van het probleemoplossend denken (systematisch pedagogisch handelen).

3.5 Methodologie

Een onderscheid maken tussen observaties en interpretaties. Interpretatiefouten herkennen.

De voorwaarden om goed te observeren omschrijven.

Inzien welke aspecten en situaties belangrijk zijn om te observeren.

Weten welke soorten rapporten er zijn.

Weten hoe een observatierapport moet opgemaakt worden naargelang van de doelstellingen.

Objectief en gericht observeren en registreren.

Voorwaarden scheppen om zinvolle observaties en interpretaties te maken.

Verschillende vergader- en discussietechnieken kennen en toepassen.

Gespreks- en luisteroefeningen toepassen en nadien evalueren.

4 LEERINHOUDEN

4.1 Beroepsgerichte pedagogie

WAT IS OPVOEDEN?

- begripsomschrijving
- kenmerken van het opvoedingsverschijnsel
- opvoedingsdoelen

OPVOEDINGSSTIJLEN

- autoritaire opvoeding
- laissez-faire stijl
- democratische stijl

OPVOEDINGSMILIEUS

- primair milieu: het gezin
- secundair milieu: de school, het internaat, de instelling
- tertiair milieu: de 'peer-group', leeftijdsgenoten

ANALYSE VAN ENKELE PROBLEMATISCHE OPVOEDINGSSITUATIES NAAR KEUZE

- agressiviteit, koppigheid
- vandalisme
- stelen
- drugsverslaving
- spijbelen
- pesten
- liegen
- kind en scheiding: opname in internaat, opname in ziekenhuis, echtscheiding, overlijden van een geliefd persoon
- reageren op geremde, beschaamde kinderen
- concentratiestoornissen
- eetproblemen: anorexia nervosa, verwenning
- slapen en slaapproblemen
- mishandeling, incest
- verwenning, egoïsme
- zelfmoord(poging)

Dit thema staat open voor uitbreiding naar andere onderwerpen uit de literatuur of naar aanleiding van ervaringen van leraars, leerlingen en praktijkmensen.

COUSELING EN PROBLEEMOPLOSSENDE GESPREKKEN

- begripsomschrijving
- terreinverkenning
- methodieken

4.2 Methodologie

- groepswerk
- vergader- en discussietechnieken
- observatie en rapportage
- persoonlijke uitwerking van thema's, onder meer naar aanleiding van praktijkervaringen en contacten met ouders, directie en leraars, opvoed(st)ers, begeleidings- en hulpverleningsinstanties voor jongeren

4.3 Persoonlijkheidsvorming en beroepshoudingontwikkeling

Dit is een punt dat gedurende de hele opleiding, in alle vakken de nodige aandacht verdient en op een meer expliciete manier aan bod komt in de beroepsgerichte vakken, vooral dan in pedagogie en tijdens de praktijkoefeningen en de stages.

Het verdient aanbeveling om dit thema gedurende een aantal dagen op een meer doorgedreven wijze te behandelen, bijvoorbeeld in de vorm van projectdagen, creadagen ...

De volgende aandachtspunten kunnen hierbij aan bod komen:

Aanvaarding

- wat is aanvaarding?
- onderscheid tussen aanvaarden van persoon versus aanvaarden van gedrag
- belang van aanvaarding in de opvoeding (verband met problematische opvoedingssituaties)
- wat belet mij te aanvaarden (b.v. medelijden, onmacht, vooroordelen, onkunde ...)?
- wat aanvaard ik (niet)? Hoe komt dat?
- hoe maak ik aanvaarding duidelijk en hoe merk ik wat een ander (niet) aanvaardt?
- wat is de betekenis van dit al dan niet aanvaarden voor:
 - mezelf als persoon en als internaatsopvoed(st)er

- ouders
- andere betrokkenen

Empathie

- wat is empathie?
- hoe mij inleven (kijken, correct waarnemen, op de juiste manier beoordelen ...)?
- belang van empathie in de opvoedings situatie
- stimulerende en beperkende factoren om al dan niet tot empathie te komen
- betekenis van empathie voor de opvoeding en voor mezelf als persoon en als internaatsopvoed(st)er

Congruentie (echtheid)

- wat is congruentie?
- belang van echtheid in de opvoedingsrelatie
- hoe pas ik dit toe?
- stimulerende en beperkende factoren om tot echtheid in relaties te komen

Omgaan met kritiek

- wat is kritiek (positief en negatief)?
- hoe kritiek het best formuleren?
- hoe adequaat op kritiek reageren?
- betekenis van kritiek in het eigen leven en in de taak van internaatsopvoed(st)er

Een klare kijk op mezelf

- wie ben ik?
- wie ben ik als internaatsopvoed(st)er?
- toetsen van mijn zelfbeeld aan het beeld dat anderen van mij hebben

Pedagogisch verantwoord gezag in grote groepen

- wat is gezag, wat is macht, wat is autoriteit?
- leiding geven aan grote groepen: hoe tot een gezagsvolle relatie komen met grotere groepen jongeren?
- de betekenis van empathie, vertrouwelijke omgang en gezagsvolle relaties: hoe kan ik op een vertrouwelijke manier met groepen en individuen omgaan zonder mijn gezag te verliezen? Welke afstand dien ik in acht te nemen, zonder mijn gezag te verliezen?

De opvoed(st)er als referentiefiguur

Opvoeden kan niet waardenvrij gebeuren:

- welke waarden vind ik belangrijk?
- hoe tracht ik die in en met de groep te realiseren?
- zijn mijn waarden in overeenstemming met de waarden die men in het internaat tracht na te streven?
- hoe dien ik te reageren op jongeren (collega's) die andere waarden aanhangen?
- hoe kan ik als model fungeren voor de jongeren waar ik voor sta?

5 METHODOLOGISCHE WENKEN

De beginsituatie is medebepalend voor de aanpak van het vak. Een heterogene klasgroep vraagt immers om vormen van binnenklasdifferentiatie.

De leerstofopsomming en -volgorde geeft enkel een richting aan. Een concrete en beroepsgerichte uitwerking van het leerplan is noodzakelijk. Een theoretische fundering en werken naar inzichtelijkheid zijn echter ook voorwaarden voor het werken in een TSO-studierichting.

Het zelf uitwerken en bespreken van concrete begeleidingsmogelijkheden in verband met specifieke representatieve internaatsopvoedingsproblematieken door de leerlingen vormt het hoofdbestanddeel van de lessen. Vanuit dit persoonlijk werk, gebaseerd op onder meer consultatie van externe deskundigen en literatuurstudie, zullen opdrachten naar de stage toe geformuleerd worden. Deze stage-opdrachten en -ervaringen vormen op hun beurt nuttige startpunten voor de verdere exploratie en onderbouw van het pedagogisch handelen van de internaatsopvoed(st)er. Het onderdeel 'methodologie' dient hierin op een geïntegreerde wijze aan bod te komen. Dit gedeelte van de leerinhoud is geconcentreerd op de persoon(lijkheid) van de toekomstige internaatsopvoed(st)er. Dit vergt heel wat bezinning en oefening.

Het spreekt vanzelf dat de kennis en ervaringen vanuit de andere vakgebieden (voornamelijk psychologie en studiebegeleiding) sterk met pedagogie in verband dienen te worden gebracht. Wij pleiten dan ook voor een intense samenwerking binnen de gehele afdeling.

1 BEGINSITUATIE

Alle leerlingen zonder onderscheid bezitten een dagelijkse mensenkennis en hebben ervaring omtrent studeren, leven en werken in groep. Een meerderheid onder hen maakte reeds kennis met een aantal psychologische basisbegrippen en/of met de beginselen van de ontwikkelingspsychologie. Het is zelfs mogelijk dat zij enige ervaring hebben in het begeleiden van voornamelijk kindergroepen. Binnen de groep zal er echter wel enig verschil zijn wat betreft voorkennis en ervaring.

2 ALGEMENE DOELSTELLINGEN

- De noden, behoeften en specifieke eigenschappen van het lagere schoolkind, de puber en de adolescent begrijpen en hieruit conclusies kunnen trekken voor de opvoeding.
- Psychologische termen, begrippen, inzichten en wetmatigheden, in zover die onontbeerlijk zijn bij de beroepsuitoefening, toelichten en correct hanteren.
- Alert zijn voor 'probleemgedrag'; omtrent een welbepaald probleemgedrag mogelijke oorzaken kunnen formuleren op verschillende niveaus.
- Inzicht in verband met sociale psychologie in de praktijk aanwenden.

3 LEERPLANDOELSTELLINGEN

- De invloed van aanleg, milieu en persoonlijke inzet op de ontwikkeling verklaren.
- De noden, behoeften en psychologische karakteristieken voor de verschillende ontwikkelingsfasen (met klemtoon op lagere schoolleeftijd en puberteit/adolescentie) kunnen beschrijven.
- De evolutie van een bepaald ontwikkelingsdomein over verschillende leeftijdsfasen beschrijven.
- Hieruit conclusies trekken met betrekking tot de geëigende omgang, opvoeding en begeleiding.
- Inzichten uit verschillende psychologische theorieën kunnen weergeven en vertalen naar de praktijk.
- De kern van verschillende psychologische theorieën uitleggen en onderling vergelijken.
- Inzien dat gedragingen vanuit verschillende psychologische theorieën anders kunnen verklaard en aangepakt worden.
- Zicht krijgen op de groepsstructuur: eigen plaats in de groep, plaats van de groepsleden in de groep, onderlinge verhoudingen.
- Sociale processen en mechanismen die werkzaam zijn in groepen kunnen herkennen en erop inspelen.
- Begrippen zoals macht, gezag, leiderschapstijlen en -vaardigheden, en andere kunnen hanteren.

- Reflecteren en van gedachten wisselen over de eigen begeleidingsstijl en reactievormen in groepen om ervan te leren.

4 LEERINHOUDEN

4.1 Ontwikkelingspsychologie

- Definitie
- Invloed van aanleg, milieu en persoonlijke inzet op de ontwikkeling
- Korte inleiding in de ontwikkelingspsychologie van baby, peuter en kleuter
- Het schoolkind: verschillende ontwikkelingsdomeinen zoals:
 - lichamelijke en motorische ontwikkeling
 - cognitieve ontwikkeling, met onder andere:
 - schoolrijpheid:
 - wat?
 - beïnvloedende factoren?
 - hoe ermee omgaan/stimuleren?
 - sociale ontwikkeling
 - persoonlijkheidsontwikkeling
 - morele ontwikkeling
 - psychoseksuele ontwikkeling
 - spelontwikkeling
 - leeftijdstypische problemen
 - tips voor de opvoeding
- De puber en adolescent: verschillende aspecten en ontwikkelingsdomeinen zoals:
 - puberteit als tijds-, klasse- en cultuurverschijnsel
 - lichamelijke ontwikkeling
 - cognitieve ontwikkeling
 - sociale ontwikkeling
 - persoonlijkheidsontwikkeling
 - morele ontwikkeling
 - psychoseksuele ontwikkeling
 - vrijetijdsbesteding
 - beroepskeuze
 - leeftijdstypische problemen
 - tips voor de opvoeding en begeleiding

4.2 Inleiding in psychologische stromingen

Inleiding in verscheidene psychologische theorieën naar keuze:

- De psycho-analytische benadering
- Het systeemdenken
- De contextuele therapie
- Het behaviorisme
- De persoonsgerichte benadering
- De gestaltpsychologie
- ...

4.3 Sociale psychologie

- Groepen (b.v. kenmerken, soorten ...)
- Groepsstructuur (b.v. status, positie, sociometrie ...)

- Groepsdynamica en sociale processen (b.v. communicatie, groepsdruk, sociale beïnvloeding, conflicten ...)
- Groepsleiding (b.v. gezag, macht, leiderschapsstijlen, leiderschapsvaardigheden ...)

5 METHODOLOGISCHE WENKEN

Rekening gehouden met een zekere heterogeniteit in de leerlingengroep zijn vormen van binnenklasdifferentiatie aangewezen.

Het bevorderen van het eigen zinvol reageren in groepen en ten aanzien van individuen is een belangrijke doelstelling. Om dit te realiseren moet er veel geoefend worden.

Eigen ervaring, observaties en groepsopdrachten vormen bij voorkeur de basis voor inzichtsonwikkeling en gedragsvorming. Anderzijds kan ook vanuit de verworven inzichten de eigen praktijk getoetst en verbeterd worden.

Bruikbare werkvormen zijn onder meer: analyse van eigen ervaringen en relevante probleemstellingen, observaties in diverse doelgroepen, interviews met internaatsopvoed(st)ers en groepsleden, rollenspel, gerichte opdrachten in klasverband, film en video, korte docermomenten, bestudering van relevante teksten ...

1 **BEGINSITUATIE**

De systematische bestudering van de wettelijke reglementering in verband met de (vrije) schoolinternaten evenals de uitbouw en organisatie ervan is totaal nieuw voor de leerlingen. Ook omtrent de overige topics wordt van hen geen specifieke voorkennis verwacht.

2 **ALGEMENE DOELSTELLINGEN**

- Het verwerven van kennis en inzichten omtrent een aantal voor de beroepsuitoefening relevante juridische themata zoals:
 - de wetgeving met betrekking tot de organisatie en de uitbating van de (vrije) schoolinternaten in Vlaanderen;
 - aspecten van de onderwijswetgeving;
 - aspecten van sociaal en arbeidsrecht;
 - aspecten van burgerlijk recht (aansprakelijkheidsleer);
 - aspecten van jeugdrecht.

3 **LEERPLANDOELSTELLINGEN**

- Relevante vaardigheden hanteren als beginnende internaatsopvoed(st)er, onder meer:
 - interesse betonen voor, zich informeren en van gedachten wisselen over de ontwikkeling van het beroep en de wettelijke regeling ervan;
 - de juridische implicaties van de arbeidsovereenkomst van een internaatswerker toelichten;
 - wetteksten en richtlijnen met betrekking tot het werkveld en de beroepsuitoefening opzoeken en bestuderen;
 - gangbare rechtstermen begrijpen en hanteren;
 - weten/opzoeken tot welke instantie men zich moet wenden voor het oplossen van een concreet rechtsprobleem;
 - op basis van bestaande codes en reglementeringen de relatie van de internaatsopvoed(st)er met de verschillende betrokken partijen toelichten/becommentariëren;
 - in staat zijn tot het opnemen van en vorm geven aan de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid verbonden aan het beroep;
 - de noodzaak, omvang en wettelijke grond van de zwijgplicht aantonen en er zich aan houden;
 - over de waarden en normen horend bij het beroep van gedachten wisselen en er zelf gestalte aan geven.

4 **LEERINHOUDEN**

4.1 **Wettelijke reglementering met betrekking tot de schoolinternaten**

- Erkenning en subsidiëring van schoolinternaten door de overheid:
 - korte historiek van het overheidsbeleid terzake
 - omzendbrieven in verband met de erkenning en subsidiëring

- Het financieel beheer van en de budgettering in schoolinternaten
- Het administratief beheer van schoolinternaten en de administratieve functie van de internaatsopvoed(st)er

4.2 Aspecten van onderwijswetgeving

- De organisatie van het onderwijs in ons land (met nadruk op de structuur van het secundair onderwijs)
- De leerplicht in ons land
- Het opvoedingsproject, het schoolwerkplan en (met accent op) het schoolreglement

4.3 Aspecten van sociaal en arbeidsrecht

- De arbeidsovereenkomst:
 - soorten, schorsing en beëindiging ervan
 - arbeidsduur en vakantieregeling
- Arbeidsverlet en -ongeschiktheid
- Arbeidsongevallen en beroepsziekten
- Alternatieve tewerkstellingsprojecten
- CAO

4.4 Aspecten van deontologie

- De relatie van de internaatsopvoed(st)er met de verschillende betrokken partijen, met name de jongere en zijn ouders of voogd, de werkgever, het opvoedingsteam, de begeleidende instanties
- Aansprakelijkheidsleer
Burgerlijke en strafrechtelijke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid
- Beroepsgeheim
- Vereiste hoedanigheden van de internaatsopvoed(st)er

4.5 Aspecten van jeugdrecht

- Rechten en plichten van minderjarigen
- Wettelijke aspecten rond specifieke jongerenproblemen, bijvoorbeeld spijbelen, weglopen, druggebruik, jeugddelinquentie

4.6 Vorbereiding geïntegreerde proef

5 METHODOLOGISCHE WENKEN

Het verwerven van inzicht, vaardigheden en attitudes dient te primeren op het nastreven van volledigheid. Een zo praktisch en beroepsgericht mogelijke uitwerking van het leerplan is essentieel. De leerinhoudsoplossing en -volgorde geven enkel een richting aan.

Om de inzichtelijkheid en het beklijven van de leerinhoud positief te beïnvloeden, zal men extra aandacht besteden aan onder meer afwisseling in didactische werkvormen, een aangepast en gevarieerd mediagebruik, het regelmatig aan bod laten komen van stage-ervaringen, van actuele, herkenbare probleemstellingen, van stageschriftopdrachten ... Ook zal men een beroep doen op externe medewerkers, gespecialiseerd in het te bestuderen rechtsdomein.

1 **BEGINSITUATIE**

Alle leerlingen zonder onderscheid bezitten ervaringen in verband met studeren. Zij zijn evenwel nog niet geïnitieerd in de theorievorming daaromtrent. Zij bezitten evenmin kennis of ervaring met betrekking tot het methodisch begeleiden van het studeren.

2 **ALGEMENE DOELSTELLINGEN**

- Inzicht verwerven in het leergedrag van de mens en die kennis integreren in de studiebegeleiding.
- Kennis en inzicht verwerven omtrent studeren, studiebegeleiding en de relatie tussen beide in de praktijk aanwenden.
- Vaardigheden en attitudes ontwikkelen met betrekking tot de deelaspecten van het methodisch begeleiden van studeren, onder meer met betrekking tot:
 - herkennen van leermoeilijkheden/studieproblemen;
 - het bespreekbaar maken en verwoorden van de moeilijkheden;
 - het doelgericht en op een ontwikkelingsbevorderende manier aanwenden van studiemethodebegeleiding;
 - het evalueren en eventueel bijsturen van de begeleidingsactiviteiten;
 - het signaleren aan en doorverwijzen naar de aangewezen begeleidings- of hulpverleningsdienst voor jongeren.

3 **LEERPLANDOELSTELLINGEN**

- Relevante grondbeginselen in verband met de algemene didactiek toelichten en weergeven in een relatieschema.
- De factoren kennen die het leren leren beïnvloeden en hun onderling samenspel in functie van het studeren kunnen aanduiden.
- Kennis hebben van de verschillende leertypes, en de repercussie daarvan op de studiemethode inzien. In functie van dit alles aangepaste studiemethoden kunnen aanreiken.
- Enkele handleidingen in verband met studiemethodenbegeleiding kennen en kunnen gebruiken in de begeleiding van leerlingen met studieproblemen.
- Het begrip 'leerstoonis' kunnen definiëren en exemplarisch enkele vormen van leerstoornissen kunnen aanduiden.

4 **LEERINHOUDEN**

4.1 **Algemene didactiek: inleidende begrippen**

- Beginsituatie
- Doelstellingen: algemene en concrete
- Methodes en media
- Evaluatie

4.2 Leren leren

- Inleiding: wat is leren?
- Welke factoren beïnvloeden het leren?
 - motivatie, prestatiemotivatie, faalangst
 - werking van het geheugen
 - implicaties van deze factoren naar studiebegeleiding toe
- Studiemethodebegeleiding
 - leertypes (visueel, auditief)
 - fasen in het leren leren
 - toepassingen naar de verschillende vakdomeinen
- Praktijk(oefeningen) studiebegeleiding

4.3 Leerstoornissen: inleidende begrippen

Onder andere/keuze uit:

- Linkshandigheid
- Lees- en rekenmoeilijkheden
- Schrijfmoeilijkheden
- Concentratieproblemen

4.4 Vorbereiding geïntegreerde proef

5 METHODOLOGISCHE WENKEN

Vertrekkend vanuit zeer concrete oefeningen en ervaringen van de leerlingen wordt de leerinhoud systematisch opgebouwd door middel van observatie, rapportage, leergesprek en rollenspel. Tijdschriftartikels en gedeelten uit recente literatuur kunnen tijdens zelfstandig en groepswork verwerkt worden, en waar nodig aangevuld of verrijkt worden door de leraar.

1 BEGINSITUATIE

Alle leerlingen hebben reeds heel wat ervaring en theoretisch schoolse kennis opgedaan omtrent eerstehulpverlening en gezondheidsvoorlichting en -opvoeding.

Zij verwierven al een zeker inzicht in onder meer:

- de structuur en het functioneren van plant, dier en mens en dit per stelsel of levenskenmerk;
- gezondheidsbevorderende en -belemmerende factoren, toestanden, gewoonten, risicogedrag ...;
- hygiënische voorschriften en maatregelen met betrekking tot de dagelijkse zelfverzorging en omgevingszorg, de preventie van gevaarlijke toestanden en handelingen, van besmetting en ziek worden ...

Uiteraard zullen er op dit vlak en inzake persoonlijke motivatie binnen de groep verschillen merkbaar zijn.

2 ALGEMENE DOELSTELLINGEN

- Algemene begrippen in verband met gezondheid en hygiëne omschrijven.
- De veiligheidsvoorschriften van het schoolinternaat kennen.
- EHBO-principes toepassen.
- Stoornissen in de algemene toestand onderkennen.

3 LEERPLANDOELSTELLINGEN

GEZONDHEID EN HYGIENE

- Verklaaren dat gezondheid een lichamelijke, geestelijke, sociale en optimale toestand inhoudt en beïnvloedende factoren kennen.
- Ervan bewust zijn dat hygiëne noodzakelijk is zowel op persoonlijk als op materieel vlak.
- GVO-programma's en activiteiten aanpassen aan de leefwereld van de jongeren.

VEILIGHEID

- Algemene veiligheidsnormen kennen met speciale aandacht voor brandbeveiliging (onder andere aanbrengen van pictogrammen).
- Soorten en gebruik van blusapparaten kennen (laten oefenen met een blusapparaat).
- Evacuatietechnieken.
- Alarmering: hoe?

EHBO

- Zich de ingesteldheid van efficiënte eerstehulpverlening eigen maken: waarnemen, plannen en handelen.

Kneuzing, verstuiking, ontwrichting, breuken

- De verschillende letsels herkennen.
- Op een gepaste wijze hulp bieden.

Wonden en wondverzorging

- Weten wat een wonde is en de verschillende soorten kennen.
- Inzicht hebben in de toepassing van ontsmettingsmiddelen.
- Eenvoudige wonden kunnen verzorgen.

Brandwonden

- De verschillende graden van brandwonden herkennen.
- Snel en op een gepaste manier handelen.

Ongevallen door elektriciteit

- Het gevaar inzien van elektrische toestellen en installaties.
- Efficiënt handelen bij elektrocutie.
- Inzien dat hulp bij elektrocutie gevaar kan inhouden voor de hulpverlener.

Verstikkingen

- Oorzaken en symptomen van verstikkingen herkennen.
- De gepaste hulp bieden.

Bloedingen

- De verschillende soorten bloedingen herkennen (aandacht voor neusbloeding en pijnlijke menstruatie).
- Efficiënt optreden bij bloedingen.

Kunstmatige ademhaling en hartmassage, cardio pulmonaire resuscitatie (cpr)

- De techniek van cpr toepassen op een oefenpop.

De huisapotheek

- Weten welke geneesmiddelen, ontsmettingsmiddelen en verbandmateriaal aanwezig moeten zijn in een huis/internaatsapotheek.

- Het gebruik van de producten kennen.
- Op de verpakking van een geneesmiddel gegevens zoals het lotnummer, de vervaldatum, de farmaceutische vorm en de toedieningsweg verklaren.
- Op de bijsluiter van een geneesmiddel gegevens zoals indicaties, posologie, voorzorgsmaatregelen, contra-indicaties, ongewenste effecten, bewaringsvoorwaarden en eventuele anti-dota terugvinden en verklaren.

Verbandleer

- In staat zijn een degelijk verband aan te leggen.

Stoornissen in de algemene toestand

- Een aantal vaak voorkomende disfuncties in het algemeen welzijn herkennen en efficiënt optreden (bijvoorbeeld bij koorts, diarree, obstipatie, voedselvergiftiging, hik, hyperventilatie, astma, hooikoorts, epilepsie, appendicitis, syncope, suikerziekte ...).
- Herkennen van psycho-somatische klachten.

4 LEERINHOUDEN

4.1 GVO

- Kenmerken van zelfzorggedrag:
het dagelijks gezondheids- en ziektegedrag
- Gezondheidsgedrag van jongeren:
de relatie "gezondheidsstatus, morbiditeitsprofiel - levensstijl, socio-economische situatie"
- GVO-programma's en -activiteiten voor jongeren:
behoefte-ontleding en terreinverkenning.

4.2 Veiligheid en preventie in het schoolinternaat en tijdens de beroepsuitoefening:

- Behoefte-ontleding en doelstellingen
- Wettelijke actiemiddelen

4.3 Eerstehulpverlening

- Bij ongevallen (onder meer cpr-training, EH bij verstuijing, ontwrichting, botbreuk, elektrocutie, verbranding, verstikking, perorale intoxicatie, verdrinking, beten ...)
- In noodsituaties (b.v. zich verslikken, een opstoot van hyperventilatie, astma, stuipen, epilepsie, hypoglycemie ...)
- Bij gezondheidskwaaltjes (b.v. hoofdpijn, pijnlijke maandstonden, verkoudheid, hoestbuien, neusbloedingen ...)
- De organisatie van de eerstehulpverlening:
wettelijke voorschriften
de minimale eerstehulpuitrusting

4.4 Vorbereiding geïntegreerde proef

5 METHODOLOGISCHE WENKEN

De volgorde van de leerinhouden is niet bindend. Door de talrijke keuzemogelijkheden krijgt de band met de stages en de vaardigheidstraining de nodige ruimte. De kwaliteit van de uitvoering en het bereik/behouden van een voldoende hoog beheersingsniveau is belangrijker dan de kwantiteit. Vooral het levensreddend gebaar, ook cpr of cardio pulmonaire resuscitatie genoemd, moet de internaatsopvoed(st)er vlot en efficiënt kunnen en durven uitvoeren. Dit impliceert herhaaldelijk oefenen met gepast oefenmateriaal. Een goed uitgerust vaklokaal is zeker geen overbodige luxe.

6 BIBLIOGRAFIE

6.1 PV Praktijk Opvoedkunde PV Stages Opvoedkunde

GIELES, F., Groepsleider ... een vak apart. Methodisch werken met de leefgroep. Antwerpen, Van Loghum Slaterus, 1981.

GRAVAERT, MEYER, A., Hoe begeleid ik de groep? Een eerste kennismaking. Nijkerk, Intro, 1990.

VAN VEEN, G., De beginnende groepsleider, inleiding op het praktijkgericht werken met groepen. Baarn, Nelissen, 1994.

6.2 TV Opvoedkunde - Beroepsgerichte pedagogie

ANGENENT, H., Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling. Intro, Nijkerk, 4de druk.

BUISMAN, A., e.a. Over opvoeding gesproken (deel A). Hoevelaken, Christelijk Pedagogisch Studiecentrum, 1982.

CLUCKERS, G., e.a., Kinderen en adolescenten. Achtergrond, oorzaak en behandeling van problemen en risicosituaties. Zaventem, Houtem, 1990 (Losbladig).

DE WIT, VAN DER VEER, Psychologie van de adolescentie. Inleiding in de psychologische ontwikkeling van de leeftijdsperiode van 12-22 jaar, Intro, Nijkerk, 14de druk.

GORDON, T., Beter omgaan met kinderen: de nieuwe manier van samenwerken op school en thuis. Elsevier, Brussel, 1984.

GORDON, T., Luisteren naar kinderen: de nieuwe methode voor overleg in het gezin. Elsevier, Brussel, 1984.

HERBERT, M., YTSMA, W., Leven met pubers in school en gezin. Intro, Nijkerk, 1993.

OOMKES, F.R., Handboek gesprekstraining. Meppel, Boom, 1980.

Pedagogische observatie (Project Praktische Pedagogiek, Bouwsteen IV). Hoevelaken, Christelijk Pedagogisch Studiecentrum, 1982.

ROGERS, C., Leren in vrijheid. De toorts, Haarlem, 1976.

TER HORST, W., Het herstel van het gewone leven. Wolters-Noordhoff, Groningen, 1986.

TRAAS, H., Opvoeding in verandering. Een veranderende maatschappij en de opvoeding van jongeren. Intro, Nijkerk.

VAN DEN HOUTE, M., e.a. Handboek leerlingenbegeleiding. Wolters Kluwer, Zaventem, 1990 (Losbladig, 3-delig).

VANDER PLOEG, J., SCHOLTE, E., Lastposten. Lemniscaat, Rotterdam, 1990.

6.3 TV Opvoedkunde - Beroepsgerichte psychologie

ABLAS, G., Groepsprocessen. Van Loghum Slaterus, Deventer, 1983.

ANTHONIS, K., Groepsdynamica in de praktijk. Alphen-aan-den-Rijn, Samson, 1978.

CAMMAER, Menselijke levensloop. Genetische psychologie. Acco, Leuven/Amersfoort, 1982.

DE WIT, VAN DER VEER, Psychologie van de adolescentie. Inleiding in de psycho-sociale ontwikkeling van de leeftijdsperiode van 12-22 jaar. Intro, Nijkerk, 14de druk.

HERBERT, M., YTSMA, W. (Eds.), Leven met pubers in school en gezin. Intro, Nijkerk, 1988.

HILLEWAERT, Psychologie I en II. Aurelia Books, Sint-Martens-Latem.

HOLZHAUER, F.F.O., VAN MINDEN, J.J.R., Psychologie. Theorie en praktijk. Stenfert Kroese, 1978.

KLASSE, nr. 44. April 1994. Jongeren en seks. Blz. 4-11.

KLASSE, nr. 49. November 1994. Gezonde jongeren? Blz. 4-13.

KOHNSTAMM, R., Kleine ontwikkelingspsychologie. Deel 1. Het jonge kind (1987). Deel 2. De schoolleeftijd (1988). Van Loghum Slaterus, Amsterdam.

MAAS, A.C., Communicatietheorie voor opvoeders en hulpverleners. Nelissen, Baarn, 1982.

MARCOEN, Ontwikkelingspsychologie. 1988.

MARMET, O., MEYER, A., Kleine sociale ontwikkelingspsychologie. Intro, Nijkerk, 1991.

MEERTENS, R.W., VON GRUMBLOW, J. (Red.), Sociale psychologie. Wolters-Noordhoff, 1988.

MONKS, F.J., KNOERS, A.M.P., Ontwikkelingspsychologie. Inleiding tot de verschillende deelgebieden. Dekker en van de Vegt, Nijmegen, 1988.

NYKERK, K.J., VAN PRAAG, P.H., Groepswork, begrippen, velden, wegen. Alphen-aan-den-Rijn, Samson, 1976.

OOMKES, F.R., Handboek voor gespreksttraining. Meppel, Boom, 1980.

REMMERSWAAL, J., Groepsdynamica I en II. Nelissen, Baarn, 1984.

SMITS, H.L.M., Van mens tot medemens. Deel 1. De mens. Malmberg Den Bosch, 1981.

STONE, L.J., CHURCH, J., Beknopte ontwikkelingspsychologie. Elsevier, Brussel, 1978.

WATZLAWICK, P., BEAVIN, J.H., JACKSON, D.D., De pragmatische aspecten van de menselijke communicatie. Deventer, Van Loghum Slaterus.

7.4 TV Opvoedkunde - Internaaitsbeheer met inbegrip van deontologie

ADLET, J., De groepsleider: begrippen, taken en relaties. Van Loghum Slaterus, Deventer, 1980.

ALLER, e.a., Beroepsverantwoordelijkheid en -aansprakelijkheid. BSH, Utrecht - Kluwer, Deurne.

Belgisch burgerlijk wetboek.

Belgisch strafwetboek.

BUIT, NELISSEN, Je beroepshouding bij verzorging en begeleiding. Baarn - Denis, Antwerpen, 1983.

CAO, bedienden van de inrichtingen van het gesubsidieerd vrij onderwijs, LBC - INFOP.

CAO, arbeiders en bedienden van de sector opvoeding- en huisvestingsinstellingen. LBC-INFOP, 1990.

COX, G., WEYNS, M., Arbeidsovereenkomstengids. Kluwer rechtswetenschappen, 1991.

De burger en de wet. Rechten, vrijheden, bescherming van het privéleven, Testaankoop, Hollandstraat, 13, 1060 Brussel, 1988.

De beheerder van een internaat. VSKO, Dienst Internaten, Werkdocument, 1991.

De gids. Infobrochure voor schoolverlaters en werkende jongeren. Een uitgave van AVC-jongeren (Brochure wordt jaarlijks geactualiseerd).

De sociale gids. Zeker in sociaal recht. Minten S. (verantwoordelijke uitgever), SBB Fiscaliteit vzw, (Diestsevest 14), Leuven, 1990 (2 boekdelen, losbladig).

D'HERTEFELT, F., LAUREYSENS, L., VAN ROMPAY, M., Sociaal levend recht. Reeks Moderne Instructiemethoden, Lakborslei, 114, 2100 Deurne (Een losbladige uitgave met jaarlijkse bijwerkingen).

DILLEMANS, R., DE MOOR, A., Wegwijs recht. Davidsfonds, Universitaire Pers, Leuven.

Gids voor het gezin. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Welzijn, Volksgezondheid, Cultuur, 1993.

Infofolder rechten van minderjarigen. Info Jeugd Nationaal, Prinsstraat 15, 2000 Antwerpen. (Wordt regelmatig geactualiseerd).
+ Lesmap Rechten van minderjarigen.

JANSSEN, J., De code gedecodeerd. Maatschappelijk werk en beroepsethiek, Intro, Nijkerk, 1989.

Kleine gids. Ons recht, uitgave van de LBC (Landelijke bediendencentrale).

Naar de tweede graad. CSBO, uitgegeven door BBL (reeks 'Challenge Line'), Brussel.

Naar de derde graad. CSBO, uitgegeven door BBL (reeks 'Challenge Line'), Brussel.

Onderwijsvakboekje. Kluwer, Editoriaal (jaarlijkse uitgave).

Opleidingsmogelijkheden na het secundair onderwijs. CSBO, uitgegeven door BBL (reeks 'Challenge Line'), Brussel.

Repertorium van het katholiek onderwijs. Licap, VSKO, Brussel.

Starten in het secundair onderwijs. CSBO, uitgegeven door BBL (reeks 'Challenge Line'), Brussel.

Studeren buiten de universiteit. CSBO, Brussel, M. Lemonnierlaan 129, 1000 Brussel.

TIELEMANS, J., Onderwijs in Vlaanderen. Structuur - Organisatie - Wetgeving, Garant, Leuven/Apeldoorn, 1991.

VERSTRAETEN, J., De werkgids. De sociale wegwijzer voor elke werknemer. Roularta Books (in samenwerking met Interlabor interim), Zellik. (Wordt jaarlijks bijgewerkt).

Wat na het 2de leerjaar van de 3de graad beroepsonderwijs? CSBO, uitgegeven door BBL (reeks 'Challenge Line'), Brussel.

Wegwijze sociale wetgeving. ACV, 1994.

Welzijnsgids. Kluwer Editoriaal.

7.5 TV Opvoedkunde - Theorie van de studiebegeleiding

BROWN, M.E., Geheugentraining. Elmar bv Rijswijk, 1979.

CLARK, M.M., Linkshandige kinderen. Onderzoek en praktijk. Intro, Nijkerk.

DE BRUYNE, M., MEIRLAEN, M., MERCKX, L., VAN DAMME, W., Succesvol studeren. Een praktische studiemethode voor leerlingen van het 1ste leerjaar secundair onderwijs. Novum, Deurne, 1987.

DE CORTE, G., Studeer zo. Orion, Beveren (Melsele), 1979.

DE CORTE, G., Je kan ook zo studeren. Studielessen voor 15-jarigen en ouderen. gem, pvba. Antwerpen, 1984.

DINGER, T., Handicaps bij het leren. Een handreiking aan leraars in het gewoon voortgezet onderwijs. Coutinho, Muiderberg, 1989.

DUMONT, J.J., Leerstoornissen. Deel 1: Theorie en model, Lemniscaat, Rotterdam, 1978.

DUMONT, J.J., Leerstoornissen. Deel 2: Diagnostiek en behandeling. Lemniscaat, Rotterdam, 1979.

ENGELLEN, I., Leren studeren in de 1ste graad van het secundair onderwijs. Die Keure, Brugge, 1993.

GELENS, A., Psychologische achtergronden van studeerproblemen. Coutinho, Muiderberg, 1984.

GERITS, GIELES, e.a., Studielessen, een handleiding. KPC 's Hertogenbosch/Berkhout Nijmegen, 1986.

Huiswerk maken - gemakkelijker dan je denkt. Tips voor scholieren, Sanders, L., Intro, Nijkerk, 1992.

JOYCE, WEIL, Strategieën voor onderwijzen. Theorie en praktijk (Nederlandse bewerking). Van Walraeven, Apeldoorn, 1984.

LANGEDIJK, P., Studie- en concentratie-oefeningen. Adviezen aan onderwijzers, docenten en ouders. Voor leerlingen van de 6de klas van de basisschool en het voortgezet onderwijs. Ankh - Hermes bv Deventer, 1978.

Leerproblemen bij je kind. Zoek een oplossing tot je er één vindt. Sprankel vzw.

LENS, W., Studiemotivatie. Theorie voor de praktijk op school en thuis. Universitaire Pers, Leuven, 1993.

LOUWERSE, C., Studeren kun je leren. Een werkboek voor studerenden. Intro, Nijkerk, 1980.

LOUWERSE, C., Studeer actief. Wegwijzer voor de beginnende student. Vierde herziene druk, Intro, Nijkerk, 1990.

MAES, P.Jr., MAES, P.Sr., Help/Hoe kan ik mijn kind helpen ... studeren? Voor ouders van kinderen die leren ... studeren, Die Keure, Brugge, 1989.

MAES, P., TUERLINCKX, S., Studeren? Kan je leren, Jo, Joke en Co: Studeren pfft... , Standaard Educatieve Uitgeverij nv, Scriptoria, Antwerpen.

+ Ideeënmap voor begeleider en werkbladen voor de leerlingen.

MAES, P., TUERLINCKX, S., Studeren? Kan je leren, Jo, Joke en Co: Opgepast proefwerken, Standaard Educatieve Uitgeverij, nv, Scriptoria, Antwerpen.

+ Ideeënmap voor begeleider en werkbladen voor de leerlingen.

NIEBOER, M., JACKSON, S., Leerlingen met levensgrote problemen. De opvang in het voortgezet onderwijs. Acco, Amersfoort/Leuven.

NIEUWENBROECK, A., Dyslexie, wat nu? KPC Berkhout, Nijmegen (ouderreeks).

NIEUWENBROECK, DE VRIES, Dyslexie in de les. LENS-reeks.

NIEUWENBROECK, DEVRIES, Omgaan met faalangst. KPC 's Hertogenbosch/Berkhout/Nijmegen, 1988 en oefeningboek.

NIEUWENBROECK, DE VRIES, Examenvrees. LENS-reeks.

OTT, E., Concentratie. Intro, Nijkerk, 5de druk.

SANDERS, L., Helpen met huiswerk. Tips voor leraren en ouders. Intro, Nijkerk, 1990.

STANDAERT, TROCH, Leren en onderwijzen. Inleiding tot de algemene didactiek. Acco, Leuven/Amersfoort, 19de druk.

VANDEBROEK, L., Studietrainer. Studeren kun je leren, Wolters, Leuven, 1989.

VANDEBROEK, L., Hoe help ik mijn kind slagen op school? Roularta Books, Zellik, 1994.

VAN DEN CRUYCE, G., Hij heeft de juiste studiemethode nog niet gevonden, meneer. Praktisch handboekje voor ouders en leraars die hun kinderen willen leren studeren. De Sikkell, Oostmalle, 1992.

VEDDER, Dr. R., Kinderen met leer- en gedragsmoeilijkheden. Wolters-Noordhoff, Groningen.

VINK, M., ALLEWIJN, M., De geheugencursus van Teleac. Stichting Teleac, Utrecht, 1991.
(Cursusboek en werkboek, videocassettes en audiocassettes beschikbaar).

7.6 TV Opvoedkunde/Verzorging - EHBO - GVO

COKELAERE, M., Anatomie - EHBO. Aurelia Pedagogica, Sint-Martens-Latem, 1985.

COKELAERE, M., Gezondheidsleer: beter voorkomen dan genezen. Aurelia Zorgboekjes, Sint-Martens-Latem, 1982.

FOLLENS, T., Dringende geneeskundige hulpverlening. Aurelia Paramedica, Sint-Martens-Latem, 1979.

Handboek voor helpers. Het Belgische Rode Kruis, Vlaamse Gemeenschap, 1992.

Inlichtingen en nota's van de plaatselijke brandweercommandant.

Publikaties (brochures, dossiers, folders ...). Uitgegeven door de Christelijke Mutualiteit, door het Belgische Rode Kruis en andere educatieve organisaties.